

УДК 343.98

С. В. Великанов, кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків

ПОДІЙ-ПРИЧИНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРЕДМЕТА ТЕОРІЇ ПРИЧИННОСТІ В КРИМІНАЛІСТИЦІ

Стаття присвячена встановленню змісту й структури предмета теорії причинності в криміналістиці. Запропоновано підходи до виокремлення в предметі суб'єктного та об'єктного контекстів причинності, розглянуто інструментальну та безінструментальну суб'єктну причинність. Обстоюється думка про переважне вивчення теорією причинності в криміналістиці фізичного аспекту подій-причин та подій-наслідків.

Ключові слова: предмет теорії причинності в криміналістиці, подія-причина, подія-наслідок, суб'єктна причинність, інструментальна суб'єктна причинність, безінструментальна суб'єктна причинність, об'єктна причинність.

Постановка проблеми. Метою даної статті є формування концептуального підходу до визначення (виокремлення) в предметі криміналістики релевантної для теорії причинності предметної сфери, що складається з причин, наслідків та зв'язків між причиною та наслідком.

Актуальність дослідження. Зміст, структура та межі предмета теорії причинності в криміналістиці на даний момент залишаються невизначеними. Серед негативних наслідків браку профільних досліджень необхідно відзначити такі: 1) відсутність криміналістичного погляду на поняття причини та її теоретичні й матеріальні кореляти; 2) сплутування відносин причинності із відносинами тотожності, часу, простору або із конструкціями формальної логіки; 3) застосування однакових причинних принципів для пояснення як фізичних, так і психічних аспектів подій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі проблеми теорії причинності в криміналістиці розглядалися у працях Р. С. Белкіна, В. О. Образцова, О. С. Князькова, В. Д. Корми, О. А. Крестовнікова, Л. Є. Числової. Окремі питання предмета теорії причинності в криміналістиці вивчалися Р. С. Белкіним.

Методологічне або загальнонаукове значення. Отримані результати можуть бути використані як основа для вдосконалення існуючих уявлень про механізм слідоутворення та прийоми виявлення слідів й уточнення тактичних і методичних рекомендацій.

Виклад основного матеріалу. 1. Вступ. Підхід до розуміння предмета криміналістики на засадах, запропонованих у наукових працях Р. С. Белкіна, творчо підтримують та адаптують до сучасних вимог чимало вчених, зокрема й представники харківської наукової школи криміналістики. Так, за думкою В. Ю. Шепітька, криміналістика вивчає закономірності злочинної діяльності та її відображення в джерелах інформації, які слугують основою для розробки засобів, прийомів і методів збирання, дослідження, оцінки і використання доказів із метою розкриття, розслідування, судового розгляду та попередження злочинів¹. Близької точки зору дотримується й В. А. Журавель, який відзначає, що предметом криміналістики є система взаємопов'язаних закономірностей двох рівнів: 1) закономірності виникнення, існування та зникнення інформації про злочин, в яких виражена безпосередньо подія злочину; 2) закономірності одержання, дослідження, оцінки та використання інформації про злочин у доказуванні².

Уточнюючи своє бачення предмета криміналістики щодо предмета окремої криміналістичної теорії, Р. С. Белкін писав про таке: «оскільки окрема криміналістична теорія є підсистемою загальної теорії криміналістики, то її предмет – це елемент, частина, сторона предмета загальної теорії, тобто предмета криміналістичної науки. Іншими словами, предметом окремої криміналістичної теорії є певні закономірності об'єктивної дійсності з числа тих, які вивчає

¹ Шепітько В. Ю. Вибрані твори / В. Ю. Шепітько. – Х. : Вид. агенція «Апостіль», 2010. – С. 14.

² Журавель В. А. Проблеми теорії та методології криміналістичного прогнозування / В. А. Журавель. – Х. : Право, 1999. – С. 31–33.

криміналістика взагалі»¹. Зрозуміло, що запропоноване співвідношення «ціле – частина» може бути адаптовано й до взаємодії предметів криміналістики та теорії причинності в криміналістиці. Разом із цим необхідно враховувати, що на даний момент вчені у визначеннях предмета криміналістики, як правило, або безпосередньо не вказують на причинні закономірності, або роблять це опосередковано, використовуючи для цього синтаксичні каузативні конструкції. Винятком із такої практики є, наприклад, пропозиція М. П. Яблокова та О. Ю. Головіна до закономірностей, характерних для злочинної діяльності та таких, що цікавлять криміналістику, включати «причинно-наслідкові... зв'язки між окремими структурними елементами системи злочину та... їх відображення у криміналістичній характеристиці злочину (закономірності формування й дії причинно-наслідкових та інших зв'язків у поведінці суб'єктів злочину при виборі або створенні об'єкта чи способу злочинного посягання та при виборі або створенні сприятливої обстановки для вчинення злочину тощо)»².

Наукове значення включення закономірностей до предмета криміналістики неможливо переоцінити та необхідно вітати й підтримувати, однак разом із цим треба брати до уваги, що практика протидії злочинності опиняється не лише в одноманітних «закономірних» ситуаціях застосування технічних, тактичних, методичних рекомендацій, а й доволі часто зустрічається з атиповими подіями, механізмами слідоутворення, що ніяк не кореспондують з уже встановленими наукою. Тому слідчим доводиться шукати вихід творчо, поза повсякденними професійними шаблонами пізнання. Унаслідок цього утворюється досвід слідчої діяльності, що не піддається типізації та не виходить на рівень закономірностей. Що робити з узагальненням активності, наприклад, організованої злочинної групи, спосіб вчинення злочинів якою постійно вдосконалюється, нерегулярно змінюється? Які закономірності можна про-

¹ Белкин Р. С. Курс криминалистики : в 3 т. Т. 2: Частные криминалистические теории / Р. С. Белкин. – М. : Юристъ, 1997. – С. 19.

² Яблоков Н. П. Криминалистика: природа, система, методологические основы / Н. П. Яблоков, А. Ю. Головин. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : Норма, 2009. – С. 34.

стежити в діях шахрая, що вдається до маскуванню ознак зовнішності, перевтілення образу, користується знаннями психології при введенні в оману потерпілих? Убачається, що наука й практика криміналістики, «загрублюючи» деталі та кожного разу при проведенні досліджень намагаючись вийти на рівень узагальнень, а в деяких випадках навіть й до надузгальнень (наприклад, створюючи комплексні або міжвидові методики розслідування злочинів), лише втрачає в якості та практичній затребуваності створюваних рекомендацій. Ось чому до предмета криміналістики необхідно включити й вивчення слідової структури та змісту феномену окремого злочину, дослідження досвіду розкриття, розслідування й попередження таких злочинів.

Отже, предметом теорії причинності в криміналістиці є події¹, що розглядаються як причини або наслідки інших подій, а також причинно-наслідкові зв'язки між подіями, що виникають у механізмі злочину та у кримінальному провадженні при встановленні механізму злочину. Такі події та причинно-наслідкові зв'язки між подіями у досліджуваних криміналістикою фрагментах об'єктивної дійсності можуть або закономірно повторюватися у цілому, або частково збігатися, або мати разовий, одиничний характер.

Причина є динамічною подією й передбачає таку активність, що змінює розташування й тягне взаємодію криміналістично значущих компонентів причинного комплексу. Означене певною мі-

¹ Об'єктами *causal relata*, або причинно зв'язаними об'єктами, тут і далі вважаються події. Аргументацію на користь цього див.: Великанов С. В. Криміналістический анализ категорий причины и следствия / С. В. Великанов // Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика / под общ. ред. С. П. Кушниренко. – СПб. : Изд. дом СПбГУ, 2012. – С. 9–19; Великанов С. В. Співвідношення причини та наслідку із категорією факту в криміналістиці / С. В. Великанов // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20–21 квіт. 2012 р.). / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – О. : Фенікс, 2012. – Т. 2. – С. 427–429; Він же. Объектно-событийный подход к исследованию причинности в криминалистике / С. В. Великанов // Современная криминалистика: проблемы, тенденции, имена (к 90-летию профессора Р. С. Белкина) : сб. материалов 53-х криминалист. чтений : в 3 ч. – М. : Акад. упр. МВД России, 2012. – Ч. 1. – С. 120–126.

рою кореспондує з думкою К. Дж. Дюкассе, який свого часу зауважив, що причина події полягає не в оточенні, а у змінах у цьому оточенні¹. Отже, у криміналістиці особа, яка спричиняє, активно змінює стан справ, змушує об'єкти взаємодіяти, й тому вивчається щодо наявних можливостей її викриття на основі прояснення причинно-наслідкових зв'язків поміж наявними в особи властивостями та такими властивостями особи, що відбилися у слідах. Натомість події-наслідки можуть бути як статичними, так і динамічними. Криміналістично значущі компоненти стану справ й обстановки статичних подій-наслідків із часом або не змінюються, або змінюються незначно й потрапляють до уваги слідчого під час кримінального провадження майже в тому самому стані, в якому вони існували при слідоутворенні. Динамічні події-наслідки, навпаки, через свою внутрішню специфіку легко піддаються причинному впливу компонентів обстановки, швидко змінюються, втрачаючи криміналістичні ознаки, а тому потребують негайної належної фіксації та за можливості припинення подальшого причинного втручання.

У змісті подій, що вивчаються в теорії причинності в криміналістиці, можна виокремити декілька взаємопов'язаних аспектів, що проявляють себе у певному співвідношенні. Фізичний аспект актуалізується при утворенні матеріальних слідів та в їх наступному виявленні. Поведінковий аспект розглядається при здійсненні цілеспрямованих або інших внутрішньо зумовлених дій та визначає взаєморозташування слідів. Психофізіологічний аспект ураховується при утворенні ідеальних слідів.

При дослідженні причинності в ряді галузей криміналістичної техніки необхідно брати до уваги, що деякі події та зв'язки між ними не в повному ступені можуть бути охарактеризовані фізичною причинністю. Так, наприклад, при роботі зі суб'єктивними відображеннями у криміналістичній ідентифікації людини за ознаками зовнішності важливу роль відіграють поведінковий та психофізіологічний аспекти, що проявляються не лише в діях особи носія сліду пам'яті про досліджувані події, а й в активності спеціаліста,

¹ Ducasse C. J. On the nature and the observability of the causal relation / C. J. Ducasse // Causation / edited by E. Sosa and M. Tooley. – Oxford University Press, 1993. – P. 128.

що складає композиційний портрет на основі проведеного інтерв'ю. Навіть з урахуванням зовнішньої схожості між причинним зв'язком у фізичному слідоутворенні й механізмом відображення психофізіологічного сліду в пам'яті¹ при аналізі показань особи доводиться в першу чергу виходити зі специфіки роботи органів чуття, функціонування психічних механізмів відчуття, сприйняття, уваги та пам'яті й лише за необхідності брати до уваги вплив на ці суб'єктивні процеси зовнішніх факторів, які хоча й діють на особу причинно, однак вольовим зусиллям можуть ігноруватись особою. Саме слід пам'яті є основою для побудови «словесного портрета» особи або опису предмета, що складаються з урахуванням криміналістичних рекомендацій при провадженні допиту. При цьому зв'язок сліду пам'яті зі складеним описом не є в повній мірі причинним, оскільки, по-перше, опис проходить через два суб'єктивних перетворення (у свідомостях допитуваного та слідчого) та, по-друге, якість опису залежить від професійних навичок слідчого. Аналогічним чином, знання про механізм утворення рукопису в почеркознавстві й авторознавстві використовує криміналістичні за змістом відомості про умовні рефлекси людини, що зовнішньо схожі з фізичною причинністю через свою стійкість й повторюваність проявів. Однак такі прояви властивостей людини можуть і змінюватись – виключатись, обмежуватись або викривлятись під впливом афектів, волі й мотивів особи. Тому й у криміналістичній тактиці правильніше вести мову, наприклад, не про причини надання неправдивих показань, а про психологію надання неправдивих показань.

Таким чином, при визначенні предмета теорії причинності в криміналістиці мають бути враховані відмінності подій, в яких домінує аспект «чистих» причинних зв'язків, що виникають між властивостями компонентів подій лише на основі законів фізики й «причинних» зв'язків поміж подіями, в яких відбивається внутрішній світ особи, через превалювання поведінкового та психофізіоло-

¹ Наприклад, Платон у діалозі «Теетет» порівнював утворення слідів пам'яті з відтисками печаток на воскових табличках (див.: Платон. Собрание сочинений : в 4 т. Т. 2 / Платон ; пер. с древнегреч. Т. В. Васильевой. – М. : Мысль, 1993. – С. 251).

гічного аспектів, визначених суб'єктивними компонентами подій, такими як пам'ять, афекти, рефлексії, воля, мотиви, наміри тощо. Отже, події, в яких саме поведінський та психофізіологічний аспекти тягнуть настання результату, можна називати «умовно» причинними. Такі події самі по собі становлять лише обмежений інтерес для теорії причинності в криміналістиці.

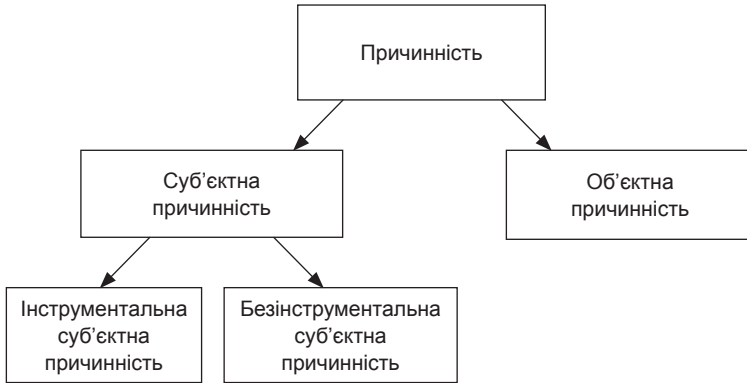
Розглянемо предметну область теорії причинності в криміналістиці на більш детальному рівні подій-причин, подій-наслідків та причинного зв'язку між подіями-причинами та подіями-наслідками¹.

2. Події-причини у предметі теорії причинності в криміналістиці. Події-причини, що є предметом теорії причинності в криміналістиці, можна розділити на дві групи. Основною ознакою причинних подій першої групи є їх ініціація людиною: в них особа виступає діючим агентом. Натомість, причинні події другої групи розпочинаються, відбуваються й завершуються без будь-якої участі людини: особа, якщо й включена до таких подій, виступає в них як реципієнт, що зазнає причинного впливу. На цій підставі пропонується вбачати в події-причині два взаємопов'язаних, однак різних причинних контексти – суб'єктивний та об'єктивний. В обох контекстах беруться до уваги лише криміналістично значущі компоненти події-причини, що поєднуються в причинний комплекс. Проаналізуємо означені контексти, урахувуючи, що всі випадки подій-причин охоплюють лише дію як активну форму діяння, а також те, що до утворення слідів призводять як інструментальні, так й безінструментальні дії особи.

2.1. Суб'єктивна причинність. Суб'єктивний контекст спрямовує пізнання на дії особи, що утворюють зміни, розглядаючи цю особу причинним агентом, який розпочинає причинний ланцюг або причинну мережу наступних подій. Прояви використовуваних зусилля, дією особи фізичних сил призводять до взаємодії компонентів події-причини, об'єднання їх у криміналістичний причинний комплекс і відбиття властивостей деякої особи та залучених нею

¹ Предметний зміст подій-наслідків та причинного зв'язку між подіями-причинами та подіями-наслідками буде розглянуто у відповідній статті, що готується до друку.

засобів в утворених слідах. Такий контекст через дієву, агентську роль особи можна умовно йменувати суб'єктною причинністю (див. рисунок).

Структура предметної області теорії причинності в криміналістиці

Оскільки теорія причинності в криміналістиці вивчає механізм злочину, тому як причинні агенти можуть розглядатись підозрювані, потерпілі, безпосередні свідки та інші особи, що мають відношення до фізичної взаємодії криміналістично значущих компонентів події-причини при реалізації механізму злочину. Отже, питання про встановлення суб'єктної причинності спрямовано в минуле й цікавить учених-криміналістів через можливість здійснити наступний крок, а саме – перейти від ідентифікації, тобто порівняння відображень ідентифікаційних ознак у слідах та зразках, до відновлення причинно-наслідкового зв'язку поміж учиненою особою в *минулому* дією у певних обставинах при реалізації механізму злочину та утвореними внаслідок цієї дії слідами, що спостерігаються у *теперішній час*. Означені заходи проводяться на базі фізичних законів та здебільшого на основі зворотного причинного аналізу виявлених слідів і через це в якості кінцевого результату можуть указувати лише на яку-небудь *фізичну* ознаку особи, формуючи безінструментальну суб'єктну причинність, або *фізичну* ознаку об'єкта, яким особа користувалася при вчиненні дії, виокремлюючи інструментальну суб'єктну причинність (див. відповідні блоки на рисунку).

Положення безінструментальної суб'єктної причинності можуть застосовуватись в описах причинних комплексів, утворених при безпосередній взаємодії здатних до відображення криміналістично значущих ознак особи з об'єктивними слідоносіями. Сліди, утворені в результаті такої взаємодії, представляють особливу цінність для кримінального провадження, оскільки дозволяють безпосередньо ототожнити особу. Тому на дослідження специфіки слідоутворення при відбитті таких ознак зорієнтовано систему криміналістичних засобів, розроблених, зокрема, у трасологічному дослідженні відбитків шкіри долоні та ступні людини (дерматогліфіці), ідентифікації особи за ознаками зовнішності, фоноскопії тощо. Удосконалення знань про відомі та відшукання нових причинних комплексів утворення слідів становлять одне з основних завдань указаних галузей криміналістичної техніки.

Інструментальна причинність передбачає застосування особою певного знаряддя для внесення змін до стану справ при утворенні причинних комплексів, прикладами яких є, зокрема, внесення шістнадцятирічним редактором змін до оперативної пам'яті комп'ютера; використання «пластиру» у розбитті скляних дверей при проникненні в квартиру; застосування викраденого кліше печатки при підробці документів тощо. Знання слідчим криміналістичних особливостей слідоутворення, характерних для способів вчинення конкретних видів та підвидів злочинів, складає основу причинного аналізу місця події, що полягає у відшуванні в обстановці предметів, причинних відповідників стадій механізму злочину, наприклад інструментальних засобів злочинця, які раніше входили до події-причини. Особливий інтерес становлять допоміжні засоби й знаряддя злочину, що виступали компонентами причинних комплексів, утворюваних при інсценуванні злочину шляхом імітації безінструментальної причинності (зокрема, створення фальшивих відображень пальців рук) або залучались з метою ускладнення чи перешкоджання звичайному перебігу безінструментальних суб'єктних причинних подій (захисні маски, рукавички й інші прийоми протидії технічним засобам криміналістичної профілактики тощо). Загострюється питання диференціації подій інструментальної та безінструментальної суб'єктної причинності й у зв'язку

з технологічним розвитком та поширенням доступності засобів для виготовлення точних копій носіїв ідентифікаційних ознак людини. За думкою Е. Франкена, голови підкомітету Сенату США з питань приватної інформації, технології й права, висловленою в запиті від 19.09.2013 р. до голови компанії Apple Т. Кука¹, відомості про малянок папілярних візерунків у принципі неможливо втримати в секреті, оскільки людина залишає відбитки пальців на всіх предметах, до яких торкається. При цьому ще у 2008 р. активісти європейської децентралізованої хакерської спільноти ССС із метою демонстрації ненадійності сучасних біометричних паспортів опублікували придатні для використання у дактилоскопічних рідерах відбитки пальців рук Вольфганга Шойбле, який на той час був міністром внутрішніх справ ФРН². Зустрічаються в слідчій практиці й спроби інсценувань злочинів, пов'язаних із переносом відбитків пальців сторонньої особи на місце події. Усе це вимагає подальшого підвищення точності використовуваних криміналістичних технологій, відшукування можливостей ідентифікації особи за комплексом кількох різних біометричних ознак.

Виходячи із включення до предмета теорії причинності в криміналістиці змістовної сторони процесу встановлення механізму злочину, агентом суб'єктної причинності у відповідних випадках є слідчий та інші учасники кримінального провадження, що працюють зі слідами злочину на основі криміналістичних знань та прагнуть досягти *передбачуваного* результату своїх дій (наприклад, отримати правильно зафіксований та вилучений слід пальця руки, виявлений на спусковому гачку вогнепальної зброї). Необхідно відзначити, що слід, який раніше виступав наслідком причинної взаємодії при реалізації механізму злочину, у цьому випадку є одним із компонентів причинного комплексу. Тому слідчий у *tene-*

¹ Запит сенатора Е. Франкена до Т. Кука [Електронний ресурс] // Офіційна веб-сторінка сенатора США Е. Франкена. – Режим доступу: <http://www.franken.senate.gov/files/documents/130919AppleTouchID.pdf>. – Дата доступу: 20.09.2013. – Заголовок з екрана.

² Хакери опублікували отпечаток пальца главы МВД Германии [Електронний ресурс] // Сайт електронного періодичного видання «Лента.ру». – Режим доступу: <http://lenta.ru/news/2008/03/31/fingerprint/>. – Дата доступу: 20.09.2013. – Заголовок з екрана.

рішній час причинно діє на слід, розраховуючи на виявлення сукупності криміналістично значущих ознак і на отримання в *майбутньому* деякого результату, наприклад: проявити слабковидимий слід; установити факт взаємодії особи із певним об'єктом; ідентифікувати особу як таку. На даний момент однією з найбільш розвинених як інструментально, так і методологічно у практичних прийомах вивчення розглядуваного різновиду суб'єктної причинності є дактилоскопія, наукова спроможність якої неодноразово підтверджена та перевірена положеннями біометрії – науки про статистичне дослідження біологічних явищ. В інших галузях криміналістичної техніки програмні дослідницькі засоби, використовувані для ідентифікації особи по фонограмі, відеозображенню, фотографії, постійно вдосконалюються, пропонуючи нові можливості для ототожнення й діагностичного дослідження слідів, а також розділення оригінальних й штучно виготовлених об'єктів. Реалізація знань із суб'єктної причинності сторін кримінального провадження відбувається так само й при створенні на основі принципу прямого причинного слідування інструктивних та довідкових матеріалів із використання криміналістичних рекомендацій, спрямованих на отримання передбачуваного результату при застосуванні.

Особливості суб'єктної причинності цього типу зумовлюють існування загальнокриміналістичного принципу, що вимагає максимального збереження початкового становища досліджуваного об'єкта. Виходячи з цього принципу, дослідник зобов'язаний уникати безпосередніх контактів зі слідом і слідносієм і завжди має бути опосередкований деяким науковим пізнавальним методом. Отже, фізична суб'єктна причинність змістовної сторони процесу встановлення механізму злочину є інструментальною, передбачає застосування певних технічних засобів з метою отримання результату належної якості та вимагає мінімізації безінструментального впливу з боку дослідника.

По-різному вирішується співвідношення інструментальної та безінструментальної суб'єктної причинності в галузях криміналістичної техніки. Так, наприклад, у трасології в окремих розділах вивчається лише інструментальна причинність (трасологічні дослідження слідів знарядь зламу та інструментів; транспортних

засобів), а дактилоскопія вивчає безінструментальну причинність подій відносно злочинця й інструментальну причинність подій відносно особи, яка працює із дактилоскопічними слідами злочину.

2.2. Об'єктна причинність. До предмета теорії причинності в криміналістиці входить й об'єктний контекст, в якому особа не виступає діючим агентом, а, навпаки, у ряді випадків є реципієнтом, що сприймає причинний вплив деякої сили природи або сукупності сил природи. Найбільш очевидними прикладами такої причинності є погодні та природні події. Причинність у даному випадку теж пояснюється з використанням знань природничих та технічних наук, а подія-причина полягає у змінах, що вносяться деякою фізичною силою до наявного стану справ, однак виникнення та існування прояву такої сили не залежить від суб'єктивної волі особи. При цьому компоненти стану справ взаємодіють як фізичні об'єкти, складають причинний комплекс і утворюють наслідки. Основною відмінністю між суб'єктними й об'єктивними причинами є джерело впровадження докладеної фізичної сили до взаємодій та змін у розташуванні об'єктів. У першому випадку таким джерелом є особа, а в другому випадку причиною є інша неусоблена фізична подія. З ілюстративною метою розглянемо приклад причинності, наведений О. А. Івіним: «На нитці підвішений камінь. Нитка перерізається, камінь падає. Що є причиною падіння? Перерізання нитки тільки привід, причина – земне тяжіння»¹. Зрозуміло, що в даному випадку саме брак диференціації суб'єктного та об'єктивного причинного контекстів призводить до помилки, а саме – визнання земного тяжіння, а не перерізання нитки причиною падіння каменя.

Завдання вивчення цього контексту причинності виникає через необхідність диференціації причинних комплексів об'єктивної та суб'єктивної причинності, що призводять до схожих наслідків. Так, наприклад, обледеніння дорожнього покриття на небезпечній ділянці автошляху може бути, зокрема, результатом фізичних взаємодій при випадінні дощу при мінусовій температурі або статись внаслідок умисних дій злочинців, спрямованих на інсценування

¹ Івин А. А. Современная философия науки / А. А. Ивин. – М. : Высш. шк., 2005. – С. 80.

нешасного випадку при вчиненні вбивства на замовлення. Аналогічно можна розрізнити об'єкту та суб'єкту причинність й у штучному (технічному) середовищі. До одного й того самого наслідку – виходу з ладу гальмівної трубки – можуть призвести й умисні дії, і виробничий дефект автомобіля. Псування даних на жорсткому диску може статись унаслідок автоматизованих дій неправильно працюючої програми, а може бути зумовлено умисними діями злочинця тощо.

Отже, подія-причина є елементом предмета теорії причинності в криміналістиці та в суб'єктному й об'єктному контекстах полягає у формуванні причинного комплексу об'єктів, а саме – упровадженні з певного джерела деякою фізичною силою змін до існуючого стану справ. Предметно подія-причина вивчається щодо її криміналістичних ознак із метою створення відповідних типологій та для надання наукових описів структури й змісту окремих криміналістичних феноменів.

Статья посвящена установлению содержания и структуры предмета теории причинности в криминалистике. Предложены подходы к выделению в предмете субъектного и объектного контекстов причинности, рассмотрена инструментальная и безинструментальная субъектная причинность. Обосновывается положение о преимущественном изучении теорией причинности в криминалистике физического аспекта событий-причин и событий-следствий.

The article is devoted to the study of the content and the structure of causation theory subject in the criminalistics. It was considered an approach to the allocation of subjected and objected contexts of causation. Instrumental and non-instrumental subjected causation have been proposed. It was argued for advantages of physical studies of causal events in causation theory in the criminalistics.

Рекомендовано до опублікування на засіданні лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 6 від 12 червня 2013 р.).

Рецензент – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України В. Ю. Шенітько.